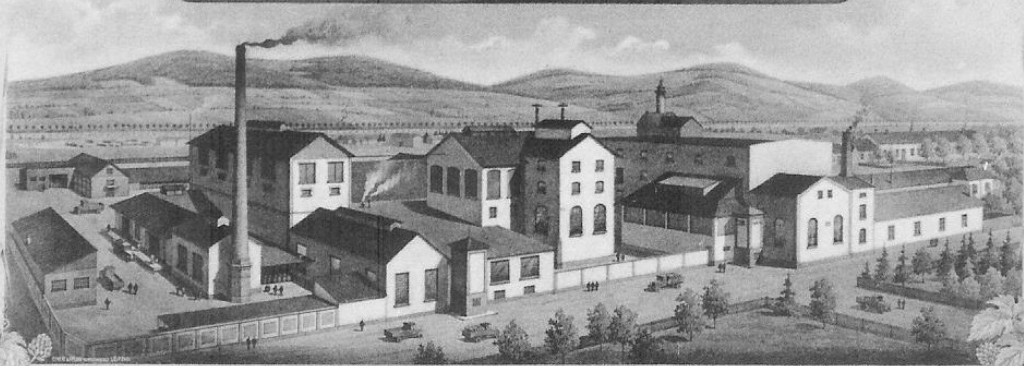

Moje spomienky na Pivovar Bytča

Ján Jalovičiar

**PIVOVAR A SLADOVNĀ Ť. SPOL.
VELKĀ BYTĀ**

**Klub muzeĀnej a galerijnej spoločnosti BytĀ
Rok 2020**

Ján Jalovičiar

Narodil sa 25.6.1921 v Bytči a zomrel 23.12.2014 v Bytči

Moje spomienky na Pivovar Bytča

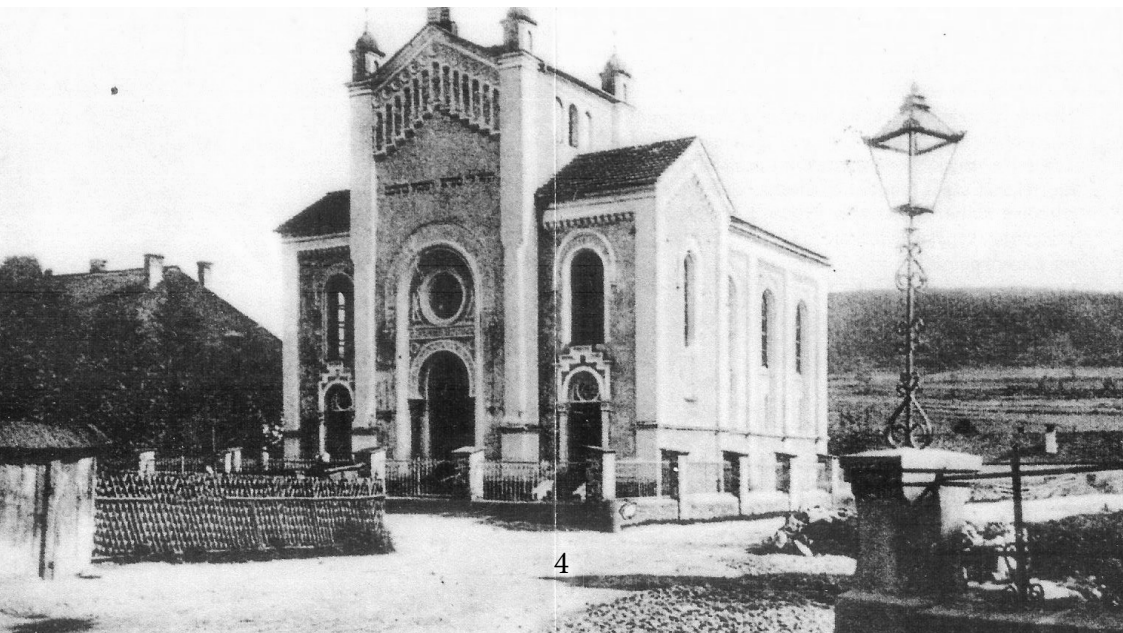
Moje najstaršie spomienky na pivovar sa viažu na ubytovanie pivovarských robotníkov a ich rodín na pile pri zámku. Tu som sa narodil ako najstaršie dieťa mojich rodičov. Mená pivovarských rodín z tej doby: Maršálek, Ondrejčíka, Vlk, ktorí si pre vlastnú potrebu varili doma pivo a po dozretí tam bývalo veselo. Na samotný pivovar si spomínam veľmi málo, a to len v súvislosti s menom Janeček, toho času ako hlavný strojník, pôvodom českej národnosti –Viedeňák. Jeho deti, moji súčasníci menovaného, ako sokolský pohrab pivovaru, kde táto rodina bývala.

V pivovare v tých časoch bola likérka p. Ulmera, ktorú vystaňovali po prevzatí pivovaru Slovenskou bankou. Nájomcami pivovaru boli: Evald Knopfmacher a riaditeľom, čo sa ja pamätám, p. Spiegel.

Finančná situácia nebola dobrá, obdobie hospodárskej krízy sa odrážalo na hospodárskych výsledkoch. Robotníci nedostávali pravidelnú výplatu, ale poukazy, aby si inkasovali čiastky 20-50 korún od dlžníkov krčmárov. Situácia v tomto smere sa zlepšila, keď akcie pivovaru

kúpila Slovenská banka. Ako prvú investíciu zabezpečila výstavbu administratívnej budovy. Dosadila do správy svojho prokuristu p. Júliusa Bielika. Ten do doby výstavby administratívnej budovy si rekonštruoval byt v starej administratívnej budove. Nová administratívna budova je moderný jednoposchodový objekt, v prízemí 5 kancelárii, štýlová hala a hosťovská izba pre ubytovanie pracovníkov banky. Na poschodí reprezentačný byt riaditeľa. Po znárodnení rozdelený na 2 byty: riaditeľa a J. Matúška, mzdového účtovníka. V suteréne vykurovacie zariadenie a skladové priestory technického materiálu.

Pred bránou pivovaru je starý objekt, v ktorom sa nachádza pomerne slušná sála s pristaveným javiskom. Objektu sa hovorilo BESEDA, ktorá bola v dobách pred prvou svetovou vojnou jediné kultúrne zariadenie. V meste bolo panské kasíno s hotelom p. Ganzlera, ale to bolo zariadenie vládnej triedy. V objekte Beseda bol pivovarský hostinec s nájomcom pánom Brežinským, kde sa schádzala stredná vrstva. Mal vynikajúca kuchyňu a pre nájomcu pohodlný byt.

Beseda a synagóga

Ako uličný objekt židovská synagóga. Túto odkúpila Slovenská banka od Židovskej náboženskej obce so zámerom vybudovať pivovarský spoločenský dom po vzore spoločenského domu Zbrojovky Považská Bystrica. Pripravovaný projekt pádom Slovenskej banky bol odstúpený za 1 korunu Výkupnému a zásobovaciemu podniku, ako skladové priestory. Kto je v súčasnosti majiteľom nie je známe. Objekt chátra čo je škoda, lebo má vynikajúce akustické vlastnosti.

Predné nádvorie čelne na hlavný vchod - objekt sladovne.

Dvojpodlažná budova. V suteréne rozsiahle sladové humná bez umelého chladenia a každej mechanizácie. Na prízemí je vykurovacie zariadenie na sušenie sladu. Prvé a druhé poschodie skladovacie priestory jačmeňa a hotového sladu. Manipulácia vozíkmi – japonkami a mechanickým výťahom. Ďalej je tu čistička jačmeňa a odkličovanie sladu. Prístup dreveným schodiskom. Na pravo od schodiska sú dve poschodia sušiacich liesok vyhrievaných potrubím.

Vykurovanie po rekonštrukcii pivovaru: vybudované zariadenie na príjem, skladovanie a prepravu sladu do síl novej várne.

V ďalšom budem popisovať zariadenie pred rekonštrukciou. Uličkou za sladovňou z ľavej strany a fľaškovňou z pravej strany sa dostaneme na menšie nádvorie, kde je vchod do starých pivníc a ležiacich tankov, do várne, strojovne, výroby, CO₂ a strojovne kotolne. Rovnako je prístup do novej pivnice v objekte sladovňa. Nová pivnica vybudovaná pred rokom 1941. Realizátorom bola rakúska stavebná firma, ktorá previedla železobetónovú konštrukciu ako i vnútornú úpravu a dodávku príslušných armatúr včítane chladenia vo vnútri tankov. Pivnica mala dve podlažia a približne 8 – 10 uzatvorených tankov. Z malého nádvorja je vchod do chodby várne. V suteréne je scedzovacie zariadenie chmeľu a čerpadlo mladiny na chladiace štoky. Na poschodí várňa o dvoch nádobách: vystieracio-scedzovacia a rmutovo-mladinková. Varný cyklus 12 hodín, kaďa číta 70 – 90 hl. Pivovarské mláto dopravené šnekom na drobný odpredaj alebo na sušenie.

75 000 hl Pivovaru Veľká Bytča XII. 1943

Odpredaj alebo sušenie

Sušenie paru a pred tým mechanické odlúčenie vody. Nad várňou šrotovňa sladu. Príprava teplej vody pre várňu z prietokového ohrievača výparníka rmutovo mladinkovej pánve.

Chodbou postupujeme k oddeleniu spracovania kysličníka uhličitého CO_2 pre chladiarenské účely spiliek a tankov. Zariadenie pozostáva z plynojemu, dvoch čerpadiel, čistiacej batérie, trojstupňového kompresora a váhy plnenia CO_2 do ocelových fliaš 10 – 20 kg obsahu. Ocelové fľaše CO_2 používali výčapníci, čím sa podstatne zlepšila chuť piva, oproti tiež používaným vzduchovým kompresorom, ktoré čerpali vzduch často z nevhodných priestorov, čo dochucovalo olej zo vzduchových kompresorov.

Na chodbe pred strojovňou čerpadlá chladiaceho média. Vchádzame do hlavnej strojovne. Hneď pri vchode elektrický trojfázový generátor, výkonu 40 kVA, poháňaný plochým remeňom od parného stroja: ležatý jednovalec výroby RIDINGER, výkonu cca 70 hp. Na ručnú reguláciu generátora a napájania objektu zo siete dvojpolohový prepínač.

Na mramorovej rozvodni príslušné merania napätia a prúdu generátora. Zariadenie ako núdzový náhradný zdroj, ktorý tesne po skončení druhej svetovej vojny zásoboval sieť SSE v meste. Ako hlavný zdroj chladenia ležatý dvojvalcový kompresor na chladiace médium CO₂. Na tesnenie dvojjinných valcov kožené manžety, ktoré mali malú životnosť a ich výmena bola pomerne zložitá. Ako chladič bol používaný výmenník s povrchovým chladením studničnou vodou a konečne výparník médium CO₂ ako náhradný zdroj chladenia ležatých čpavkových kompresorov, výkonu cca 90 tisíc kcal so samostatným výparníkom čpavku.

Na malom nádvorí pivovarská studňa s roštom pre čerpadlá vody, ktoré boli vždy jedno v nepretržitej prevádzke. Automatickú prevádzku čerpadiel zabezpečoval plavákový spínač na najvyššom bode nad várňou. Najnižší stav vody signalizoval spínač – klaksón. V strojovni bol hlavný elektrický rozvádzač v otvorenom prevedení s príslušnými spínačmi, meracími prístrojmi, s mramorovými doskami.

Rozvádzač nadväzoval na pivovarskú trafostanicu pristavenú k objektu strojovne. Trafostanica výkonu 100 kVA. Pred rozvádzačom v suteréne strojovne bol ohrievač vody stojatý, vyhrievaný parou. Zariadenie bez úpravy vody potrebovalo 2x do roka mechanické čistenie od nánosov vápenca. V strojovni bola rovnako údržbárska dielňa na strojnú údržbu, ako i údržbu rozvodov chladenia vody, pary a armatúr ležatých tankov.

Do roku 1944 túto údržbu zaistovala tiež súkromná zámočnícka firma Jána Felcana a údržbu, opravy elektrozariadenia súkromná firma Janeček. Od roku 1946 už tieto práce vo vlastnej réžii.

Do rekonštrukcie pivovaru a presťahovaní kotolne a strojovne do nových zariadení: Zariadenie strojovne, kotolne a plnenia CO₂ obsluhovali dvaja pracovníci. V kotolni bol ležatý dvojplamencový parný kotol výhrevnej plochy 120 m², prevádzkového tlaku 9 atp a pred odstávkou kotla znížený tlak na 6 atp. Kotol bol obsluhovaný jedným pracovníkom v zmene, ktorého povinnosťou bolo ručný prísun paliva – uhlia z príľahlej uholnej skládky ako i spolupráca s obsluhou strojovne a plnenia resp. plnenia CO₂ do oceľových fliaš.

Vrátíme sa na malé nádvorie, kde je vstup do výrobných priestorov piva. V prvom oddelení sada stojatých oceľových tankov systému NATAN. Sú to oceľové nádoby oválneho tvaru s kuželovým dnom. Podľa tohto systému na hlboké prekvasovanie. Ďalej sú v suteréne: filtre, čerpadlá a zásobníky piva pre stáčanie do fliaš.

Postupujeme ďalej, sme v priestoroch železobetónových tankov: stará a nová pivnica. Každá pivnica má dve poschodia tankov. Ďalej je stará škodová pivnica, v ktorej sa nachádza 12 ocelových tankov. Priestor chladený rebrovičkou. V dobách nadúrody vína bývalo toto oddelenie využívané na skladovanie vína pre vinárske závody. Postupne bolo víno odvážané cisternami na stáčanie. Napriek všetkým ostrahám vedeli si pivovarníci užiť vína.

Na chodbe schodiska vyrovnávač tlaku medzi tankom a filtrom pre stáčaň sudov. Zo schodiska vstúpime do skladu sudového piva s drevenou podlahou a otvorom na expedičnú rampu, kde je „kukaňa“, kancelária expedienta. Súčasťou skladu piva je stáčaň sudov. Je tu celulózo-azbestový filter len pre stáčaň sudov. Stáčačie zariadenie so zásobníkom piva a tromi plniacimi ihlami. Pri plnení najskôr je sud

naplnený vzduchom, až potom plnený pivom. Kontrolné sklíčko na ihle ukáže ukončenie plnenia. Následne je plniaci otvor zatlačený drevenou lipovou zátkou. Naplnené sudy po kovových lianach sa gúľajú do skladu sudov. Pred stáčaňou sudov je umývačka sudov, myslím ešte drevených. Je to zariadenie, kde je vyvrátaná plniaca drevená zátka. Umývačka sudov má kartáčove zariadenie na povrchové čistenie sudov, ďalej tri sekcie umývacích roztokov, nakoniec vystriekanie pramenitou vodou a následne kontrola vnútorného stavu suda debnárom. Tento ihlou vytiahne čapovaciu korkovú zátku, zistí stav vysmolenia suda. Takto sudy sa delia na plnenie, opravu v debnárskej dielni, alebo na obnovenie vysmolenia. Vysmoločovanie sudov: najskôr vytopenie starej smoly naftovým konvektorom a potom nastriekanie novej smoly a presun na vyguľovacie zariadenie, kde je smola rovnomerne uložená na celej vnútornej časti dreveného suda. Pokiaľ išli sudy na opravu sa prevádzkala kontrola obsahu za prítomnosti pracovníka úradu mier a váh. Vypálil sa na sud obsah ako ciacha kontroly.

Vrátíme sa na nádvorie, kde sa nachádza novší objekt: fľaškovňa, sklad sudov, so stáčaňou a umyvárňou sudov. Toto zariadenie už bolo v predchádzajúcej časti opísané. Samotná stáčaňa fliaš hneď po druhej svetovej vojne mala kapacitu 1000-1500 fliaš za hodinu. Umývačka fliaš ROTAPLANA s ručným ukladaním fliaš a krátkym pásom na plničku a korkovačku. Zariadenie bolo značne poruchové, málo výkonné. Zlepšenie nastalo po namontovaní švédskej kolony s hodinovou kapacitou 6000 fliaš.

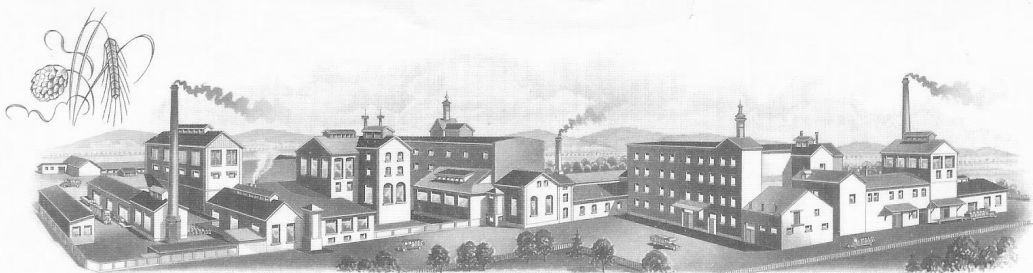

Kolona nebola úplná z úsporných dôvodov. Nebolo zakúpené vykladacie zariadenie ako i baliace do prepraviek. Kolona pozostávala z umývačky fliaš so šiestimi zónami umývacích roztokov, z osobnej kontroly čistoty umytých fliaš, rotačnej plničky piva s mechanickou krivkou a 100 % plnenia 0,5 litrových fliaš z korkovačky ALKA- trhacích uzáverov. Korkovačka dokázala vyrobiť trhací uzáver z hliníkového pásu, naplniť korkovou tesniacou vložkou a fľašu uzavrieť. Mimo toho bola v linke namontovaná korkovačka korunkových uzáverov československej výroby.

Záverom linky bola etiketovačka rovnakej výroby ako linka. Štítkový výkon dokázala linka plniť za priaznivých podmienok korkovačiek. Kolonu sa vďaka dobrej údržbe, pošťastilo udržať 15 rokov. Z celkového nedostatku náhradných dielov bola kolona nahradená kolonou NAMA, rovnakých štítkových parametrov, ktoré sa málokedy dosiahlo. Táto kolona však bola namontovaná do priestoru sladovne, kde už predtým bol zriadený sklad fliaš od švédskej kolony, riešený pásovým dopravníkom lačkovým a systémom valčekových dráh. Celé toto riešenie kolektívom technikov a údržbárov.

Pričlenením sódovkárskej výroby a zrušením malých sódovkárni rajonu pivovaru bola vytvorená centrálna linka na výrobu a plnenie uhličítých nápojov. V dobe realizácie tejto linky v objekte bývalej sladovne malo toto zariadenie vlastnú autodopravu v rámci pivovarského rajonu. Rovnaké výrobne boli realizované i pri výrobní pivovaru Ilava, a podniku v Martine. Týmto bola zrušená drobná sieť výrobní sódovkárni s novým názvom Pivovary a sódovkárne, pri každom podnikovom riaditeľstve.

PIVOVAR A SLADOVNĀ ŪČ.SPOL.,VELĀKĀ BYTĀ **VĀROBA KYSLIĀNIKY UHLIĀITĀHO.**

SKLADY:

ŹILINA,ĀADCA,TREŇĀIN,PODBIEL,
RUŹOMBEROK,POV.BYSTRICA.

TELEFON 17.
ŪĀET POŤT.SPOR.Ā.32.993.
BANK.SPŪJENIE:
SLOVENSKĀ BANKA,FIL.V ŹILINE.

VELĀKĀ BYTĀ, DĀA

Teraz sa chcem zmieniť o rekonštruovanom pivovare v Bytči. Výstavba nového objektu prebiehala počas doby Slovenského štátu. Stavebnú časť realizovala firma Konštruktíva, závod Dubnica. Rekonštrukcia pozostávala z objektov várne s príslušenstvom, strojovne s výrobou chladu a stlačeného vzduchu, centrálnej elektrorozvodne a kotolne so zásobníkmi uhlia s príslušnou mechanizáciou. Várňa 4-nádobová s obsahom 180 hl mladiny /6 hodinového cyklu. V suteréne várne pohonové mechanizmy každej nádoby. MonŹík na vyhadzovanie pivovarského mláta do zásobníka mláta s dávkovaĀom 20 kg, vzdialené od várne cca 80 m. Mláto je dopravované potrubím na oĀelových konzolách. Vyhadzovanie parou, tlaku 8 atp, odluĀovaĀom chmeľu a Āerpadlo mladiny na chladiace ťtoky po lávke nad ūstredným dvorom.

Vo várni druhého podlažia na hornom podlaží vystieracia kaď v ocelovom prevedení s medeným plášťom. Do nádoby ústi potrubie na vystieranie šrotového sladu. Na tomto podlaží rovnako scedzovacia káď s kopacím zariadením, ktoré je súčasne vyhadzovacím zariadením mláta do mlatového monžika. Zariadenie má hydraulické olejové zariadenie na zdvíhanie kopacieho a vyhadzovacieho mechanizmu. Nádoba v ocelovom prevedení so scedzovacím dnom, rozoberateľné sitá v bronzovom prevedení. Scedzovacie dno sa po každej várke rozoberá a umýva. Na dolnom podlaží várne rmutová a mladinková pánev. Každá v medenom prevedení s duplikátorovým dnom vykurovanom parou, tlaku 3 atp.

Do rmutovej pánve je samospádom spúšťaná výstierka a po dvoch procesoch scukrenia sa obsah prečerpá do scedzovacej kade, odkiaľ samospádom do scedzovacieho žlabu, ako číra mladina. Najskôr ako prvý výťažok a postupne vyťažované teplou vodou. Získaná mladina s pridaným chmeľom alebo chmeľovým výťažkom je uvedená do bodu varu a jeho predpísaného času varu. Je spustená do odlučovača chmeľu, čerpaná na chladiace štoky. Na chladiacich štokoch - veľkoplošných nádobách, je mladina ochladená na teplotu 50°C. Cez chladiče s povrchovým chladením spúšťaná do spilkových priestorov. Tieto zariadenia sú v starej časti pivovaru. Kaly mladiny sú filtrované plachetkovým filtrom. Popis spilky, kde prebieha hlavné kvasenie v uzatvorených nádobách, kde je pri kvasnom procese získavaný kyslíčnik uhličitý CO_2 . Zberným potrubím prechádza do plynojemu s plávajúcim zvonom do vodnej nádrže. Postup výroby plnenia CO_2 už bol uvedený. Novšia časť spilky v otvorených nádobách, kde vznikajúci CO_2 je odčerpávaný ventilátormi do voľného priestoru.

Vrátíme sa do várne, kde na prvom poschodí sú ocelové zásobníky pojazdné na koľajniciach na tomto poschodí. Zásobník teplej vody pre várnu s ohrievacím parným zariadením. Na druhom poschodí šrotovník so sitami sladu pred šrotovaním. Na štvrtom poschodí šrotovňa s automatickou váhou dávkovania sladu. O šrotovaní sa nedá doslovne povedať, nakoľko slad sa nezošrotuje, ale len postláča, aby sa zo sladu dala v scedzovacej kadi vytvoriť filtračná vrstva na vyťaženie čistej, čírej mladiny. Na najvyššom piatom poschodí vzduchotechnické zariadenie na prepravu sladu zo zásobníka v sladovni.

Rovnako na najvyššom poschodí nádrž vody s obsahom 90 m³, do ktorej je čerpaná voda z novej vodárne a studne v blízkosti pivovaru. Výkon čerpadla 2000 litrov za minútu v trvalej prevádzke. Zálohové dve čerpadlá. Vybudovaním derivačného kanála Vážskej vodnej kaskády vodných elektrární, zníženie hladiny vody v koryte Váhu poklesla hladina podzemných vôd, bol pivovar prinútený k hľadaniu náhradných zdrojov prevedením hĺbkových vrtov a nasadením ponorných čerpadiel. Táto prevádzka je energeticky náročnejšia a poruchovejšia. Pre hasiace účely vytvorené trvalé sacie potrubie pre požiarne hasiace agregáty.

Postupujeme do strojovej časti v novej budove. Pre účely chladenia dva chladiace kompresory MRAZ CHOCEN výkonu 100 až 200 tisíc kcal s príslušnými kondenzátormi a výparníkmi, chladiace média solanka a sladká voda. Solanka na chladenie priestorov a sladká voda na vnútorné chladenie spiliiek a ležatých tankov železobetónových. Dopravu chladiacich médií zabezpečujú chladiace čerpadlá v trvalej prevádzke. Stlačený vzduch dodávajú dva kusy vzduchových kompresorov švajčiarskej výroby SULZER, ktoré zakúpila ešte Slovenská banka. Kompresory sú olejuproté – nie je mazaný piest vo valci, ale len mechanická časť kompresorov. Výkony kompresorov: 180 – 210 m³/hod.

Krátko po rekonštrukcii nová rozvodňa pre káblový rozvod. Vo vedľajšej miestnosti presťahovaná výroba kysličníka uhličitého zo starého pivovaru. Na technológii sa nič nezmenilo. Zariadenie prestálo, na kompresore neopraviteľná porucha, oceľové fľaše postupne sú vyradované MTD a z tohto dôvodu prestáva dlhoročná výroba stlačeného kysličníka uhličitého v pivovare Bytča.

Zrušením tejto výroby nastávajú podmienky pre vybudovanie novej elektrorozvodne. Novú rozvodňu dodala fabrika EZ Bratislava a počas plnej prevádzky uvedená do chodu. Rozvodňa podľa pôvodnej koncepcie vlastnej elektrárne v dvojsystémovom prevedení: vlastná elektrická – vonkajšia sieť. Pôvodný projekt uvažoval využitie pary za par. strojom - turbínou pre potreby várne. Parný stroj stojatý štvorvalec s elektrickým generátorom 400 kva dodaný až v roku 1970 bol nakoniec predaný Moravským tehelniám Brno.

Postupujeme do kotolne, kde sú dva parné vysokotlakové kotly s výkonom 4 – 6 ton pary, prevádzkového tlaku 25 atp. Zrušením koncepcie domácej elektrárne vždy v prevádzke len jeden kotol.

Tlak pary v kotolni redukovaný na 8 ATP pre potrebu vyhadzovania mláta a 3 atp pre potrebu várne. Kotly pôvodne na pevné palivo. Súčasťou kotolne zásobníky uhlia s príslušným zauhľovacím zariadením do zásobníkov uhlia priamo na kotloch. Postupným zhoršovaním kvality uhlia a s tým zhoršovaním podmienok výroby pary, hľadali sa podmienky na predsušenie a predhrievanie uhlia systémom BURŠIK. Konštatované ako úplne nevhodné sa od rekonštrukcie upustilo, zariadenie zošrotovalo.

Prišla ponuka slovenských plynárni o možnosti dodávky zemného plynu v mimoriadne výhodných finančných podmienkach. K plynifikácii bolo nutné vybudovať vlastnú regulačnú stanicu plynu. Pôvodný projekt uvažoval umiestniť regulačnú stanicu v terajších priestoroch sídliska na Úvaži. Po konzultácii s projekciou SLP je plánovaný priestor ako záplavová oblasť Váhu.

Zmenou projektu a výkupom pozemkov pod regulačnú stanicu pri veterinárnom stredisku. Vysokotlaková prípojka plynu vedená pod nosnou konštrukciou cestného mosta cez Váh sa prejavila ako chybná, na ktorú hlavne vplývala elektrická trakcia železnice. Neskorším meraním bol zistený podstatný rozdiel elektrického potenciálu plynovodu a mostnej konštrukcie. Dochádzalo často k prederaveniu, prepáleniu vysokotlakovej prípojky, chybne vedenej kvôli rozťažnosti na kovových valčekoch. Tento nedostatok bol odstránený vybudovaním novej plynovej regulačnej stanice a vysokotlakovej prípojky cez koryto Váhu. Neskôr z pôvodnej regulačnej stanice boli plynifikované Makyta a Kinex. Začiatok plynifikácie kotolne Pivovaru Bytča boli primitívne plynové horáky s ručnou obsluhou, výrobca SLP Bratislava. Rekonštrukciou kotlov systémom vychladzovania a výmenou celého trubkového systému kotla. Výstavbou novej úpravne vody a kondenzátu ako dodávkou nových automatických plynových horákov systému VEISHAUPt nemeckej výroby sa podstatne zlepšili podmienky kotolne. Súčasťou rekonštrukcie kotolne bola dodávka merania a registrácie procesov kotolne. Pre obsluhu úpravne vody a kondenzátu nový pracovník.

Vrátíme sa na zadný dvor, kde od skladu uhlia starej kotolne stojí murovaný komín 25 m. Nachádza sa 5 garážových boxov pre vozidlá do 5 ton. V susedstve po druhej svetovej vojne vybudovaná nová trafostanica – dve kobky pre dve trafá 200 kVA prístupné z ulice a manipulačné ovládacie zariadenia transformátorov. Meranie zatiaľ na sekundárnej strane, ale pripravené podmienky na primárne meranie. Z trafostanice rozvážača vedú nádvorím pod zemou, paralelne 2 zemné káble $3 \times 185 + 120 \text{ nm}^2$ a zaústujú do hlavného rozvážača.

V susedstve trafostanice veľkopriestorová ľadovňa s drevenou podlahou pre uskladnenie ľadu. Ľadovňa má vynikajúce tepelnoizolačné vlastnosti. Ľad sa získaval na Váhu ako príležitostná práca v zimnom období, dovážaný do pivovaru. Uskladňovaný v ľadovni, zasypaný pilinami. Vydávanie ľadu pre výčapníkov piva zvlášť v letnom období. Vydávaný včasne ráno. Rovnako fungovali i rodinné chladničky na tento ľad.

Objekt dielni vystavaný počas druhej svetovej vojny: debnárska dielňa 4 – 5 pracovníkov debnárov, na opravu drevených sudov a výrobu náhradných dielcov na opravu. Vybavenie: hobľovačka, zrovnávačka a pásová píla. Stolárska dielna pôvodne určená na opravu drevených prepraviiek fliaš, neskôr na výrobu výčapných pultov, ako i údržbu zariadení pivovaru. Zariadenie: kombinovaný stolársky stroj: zrovnávačka – prepúšťacia a fréza. Neskôr pásová píla. Obsadenie 3 – 4 pracovníci.

Zámočnícka dielňa. Krátko po vojne výroba čapovacieho zariadenia: čapovacie ihly, čapovacie armatúry, reduktory CO₂ ako i oplechovanie vyrobených čapovacích pultov.

Stredisku na opravu a výrobu chladiacich zariadení pre vnútorné chladenie spiliek a ležatých betónových tankov v medenom prevedení, na opravu a údržbu rozvodov vody, pary, kondenzátu, vzduchu a chladenia. Počet pracovníkov 5 – 7.

V susedstve tri garáže vozidiel do 5 ton. Nasleduje autodielňa, kde sa robili aj generálne opravy motorov. Tento stav trval až do znárodnenia, kedy bol celý autopark odovzdaný ČSAD. Tento dlho tvoril jediné motorové vozidlá ČSAD. Vozidlá naďalej vozili v pivovare a za dopravu pivovar platil ČSAD. Týmto sa zmenil prístup vodičov k pivovaru. Keď sme pri autodoprave je nutné spomenúť počet vozidiel: v Bytči 12 – 13, z toho poväčšine trofejné automobily: Saurer, Man, Henchel Star, Škody 3 a 5 tonové. Novšie nakúpené Tatry 111 3 kusy 10 ton. Automobilový park bol osobnou záležitosťou riaditeľa Bielika. Tesne po druhej svetovej vojne výstavba nových garáží 8 boxov pre ťažšie vozidlá do 10 ton. Po odovzdaní vozového parku ČSAD, vozidlá odsťahované, garáže prázdne. Neskôr sú štyri garáže rekonštruované na sociálne zariadenia mužov a žien. Jedna garáž používaná ako požiarna zbrojnica, jedna garáž pre osobné vozidlo a 2 garáže ako skladovacie priestory. Nad garážami centrálny sklad technického materiálu, neskôr vybavené zdvíhacím zariadením.

Ako predposledný objekt veľkopriestorové humno v ktorom je skladované rezivo, uzávery korunkové, drevené zátky a korkové zátky. V susedstve sklad olejov, v minulosti výkrmňa ošípaných. Chovalo sa 12 – 15 ošípaných z pivovarským a sladárskym odpadom. Pred Vianocami boli ošípané porazené, spravené zabíjačkové výrobky. Celá zabíjačka rozdelená zamestnancom podľa kľúča: dĺžka práce v pivovare a počet rodinných príslušníkov. Takto mnohodetné rodiny dostali 20 – 30 kg mäsa a zabíjačkových výrobkov.

Ešte počas popisu objektov a zariadení som zabudol na zariadenie pračky filtračnej hmoty. Čo sa ja pamätám bolo toto v dvoch priestoroch. Staršie pri smolárni sudov, novšie v rekonštruovanej starej strojovni, po presťahovaní tejto do nových priestorov. Filtračná hmota bavlnotextilná vo vložkovom stave rozmelnená vo vodnej nádrži, sterilizovaná varom, postupne ochladená, lisovaná do kotúčovej formy do doskových filtrov. Filtre pre prípravu piva, pre fľaškovňu a stáčareň sudov. Filtrácia bola nedokonalá, zvlášť u mladých pív, keď sa z titulu výnimiek vystavovali piva s krátkou dobou ležania. Hneď po druhej svetovej vojne z nedostatku pivovarských surovín sa vystavovalo 5° pivo a neskôr 7°. Keď sa začalo s výrobou 10° piva, letela fáma, že v pivovare dolievajú do piva lieh, lebo pivárov zo zvýšenej spotreby 10° piva bolela hlava.

Teraz niečo humorné: pivári pivovarský nechceli piť 5° pivo a chodievali brať pivo do spilky, kde sa kvôli prekvasovaniu a kapacite várne varilo 10° a po vykvasení sa desina rezala na 5 stupňov. Nemenovaný pracovník dopravy si nabral „krúžkov“, s chuti sa napil a sotva stačil dobehnúť na najbližšie WC. Naložené vozidlo odstavili a čakali na strateného vodiča. Tento keď zistil, že postihnutie neprestáva, a aby mohol odísť s vozidlom, napchal si do nohavíc namiesto plienky čistiacu vlnu pucvolu. Takto potrestaný zlodej sa navždy zapovedal kradnúť.

Známe tiež boli rodinné výlety, kde bolo všetkého dostatok aj pre deti. V pivovare bola organizovaná záujmová činnosť: športová, stolný tenis, hádzaná, futbal. Aj keď záujemcovia o tieto odvetvia neboli pracovníkmi pivovaru, ale len pod krídlami pivovaru.

Vytvárané podmienky hlavne v pivovarskej Besede. Založený závodný klub ROH pri závodnej rade vytvoril podmienky pre záujmové činnosti: ľudová hudba so speváčkami. Táto činnosť bola aj mimo rámca okresu, kraja Žilinského, aj na susednej Morave. Prehliadka ľudových súborov v Jeseníku. Rovnako boli vytvorené podmienky pre tanečný

orchester Melódia, ktorý bol v tej dobe na patričnej úrovni. Tieto telesá uskutočnili viaceré estrády. Uskutočnili pohostinné vystúpenia v Bratislave, Čadci, Žiline a Považskej Bystrici. V pivovarskej Besede bábkové predstavenia pre deti v nedeľných popoludniach.

Horný rad z ľava: J. Jalovičiar, Ing. R. Gajdoš,, Gajdošík,
 Dolný rad:,, B. Gašperec, F. Daniš, Kiško .

Směr. Ohození i nověpučením stud. proz. 0000 km.!

Vzpomínka na pomse při výcviku
o nejlepší proz. družstvo v r. 1955

veřejní etuonia družstva.

Bytča, 5. sept. 1955.

POVAŽSKÉ PIVOVARY

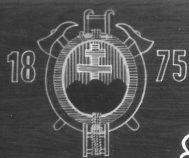
NÁRODNÝ PODNIK

Bytča, Č. A.

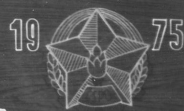
Fabian

[Signature]

V roku 1948-1949 bola založená Závodná jednota požiarnej ochrany. Boli tu dva kolektívy, starších i mladších. Úroveň výcviku a pripravenosti bola na vysokej úrovni v rámci okresu. Jednotka sa prebojovala do krajskej súťaže v Považskej Bystrici a Žiline. Z popudu podnikového riaditeľa Emanuela Fabiana bola organizovaná požiarňa súťaž o Putovný pohár podnikového riaditeľa. Prvý ročník v Martine, pohár získavajú domáci. Druhý ročník v Bytči v Petrovskej, pohár získal domáci kolektív starších. Tretí ročník vo Vyhniach, putovný pohár získava Bytča. Tento putovný pohár ostal v Bytči. Keď sa ďalší ročník nekonal, požiarňa jednotka mala postupne zakúpenú požiarňa techniku PPS4, DS16, PPS12 a používala motorové vozidlo Tatra 805 valník, ktoré po rozpade jednotky bolo odpredané Považským strojárňam. Vedenie závodu umožňovalo výcvik jednotky aj v pracovnej dobe, čo sa prejavilo na výsledkoch. Uznesením ÚV ČSPO boli zrušené závodné dobrovoľné požiarne zbory. Členovia prestúpili do miestnych jednôt, kde tieto organizačne posilnili. Jednotka mala výstroj - oblečenie pre výcvik a vychádzku uskladnené v požiarnej zbrojnici.

100 ROKOV

DOBROVOLNÉHO POŽIARNEHO ZBORU V BYTČI

Teraz niečo z organizácie. Do znárodnenia v roku 1948 bol pivovar vo vlastníctve Slovenskej banky. Po znárodnení ustanovený národný správca: bývalý predseda ONV Rudolf Šamánek a sládek pivovaru František Ohnisko. Zaradením pivovaru do podniku Martin ako Stredoslovenské pivovary, ustanoveným riaditeľom Vanekom. Jeho odchodom do Mešt. pivovaru Bratislava nastupuje za riaditeľa Emanuel Fabian a posledný pri mojom odchode z pivovaru, dosadený OV KSS súdruh Cabadaj.

Teraz niečo zo spomienok na administratívu:

Prokurista, neskôr vedúci VHP: Július Chudík

Učtáren: Štejniger, Badík Viktor, Matiašovičová, Jalovičiarová,
Holášová, Dezider Hron

Sekretárka riaditeľka: Hrycová

Odborný technik: Ing. Rudolf Gajdoš, Ľud. Pavlík, Kamil Gaher
a J. Mičieta

Mechanik energ.: Jozef Kolek

Investície a GO: Ján Jalovičiar do roku 1971

Mech. energ. závodu: Kučár

Kontrola výrobných postupov: Mináriková

Odbyt: Bohuš Šúkala, Buchtinová

Vedúci preber. obalov, neskôr vo funkciách vedúceho fľaškovní,
vedúceho údržby a mechanik energetik: J. Džudži

Známi pracovníci v starej várni: Kocian, Ševčík, Gajdošík.

Sklepmajster: Rudolf Janúšek

Chladiarenské štoky: F. Hrabovský, Baracova

Sklepy a spilka: Pobočík, Marčíš, Laurenčík, Dudoň, Michálek

Fľaškovňa: A. Školek, E. Šopák, J. Jurčík

Údržbári fľaškovní: Š. Chlebina, F. Daniš

Stáčarňa sudov: Gärtner

Vrátíme sa späť, aby sme nezabudli na Jána Matúška, dlhoročného vedúceho práce a mzdy, J. Kociana ekonóma PaM a F. Gärtnera - úkolára. Na umývanie sudov, kontrolu stavu čistoty drevených sudov vždy jeden debnár: Adamík, Masaryk, Bršiak, Gašperec

Stolárska dielňa: Gažo, Kuchár, F. Matúšek, O. Matúšek

Zámočnícka dielňa: Stejskal, M. Dvorák, O. Kalaš, Fehyrvári,
J. Labuda, Labuda, Midula, Holáš, Felcan

Elektroúdržba: Jalovičiar, Holáš, Randa

Autodielňa do roku 1948: Paciga, Bacony, Hrabovský

Autodoprava do roku 1948: Pavlík, J. Pavlík, J. Kočí, Jamriška,
Bacony, F. Daniš, J. Treskoň

Nie je už možné si spomenúť na všetky mená. Na záver mojich spomienok chcem uviesť mená významných ľudí z mojich spomienok:

F. Gaňa od svojej mladosti prešiel vývinom, ktorý iní ľudia získavajú školstvom. Za viac ako 40 rokov v pivovare dosiahol skúsenosťami postavenie hlavného strojníka, vedúceho údržby, odborníka na chladenie. Má kladný prístup k mladým ľuďom, ktorých dôveru získaval dlhším pozorovaním. Odchádza do starobného dôchodku zo zdravotných dôvodov.

Jozef Paciga, vynikajúci odborník na motorové vozidlá. Dokázal v povojnovej dobe udržať v prevádzke motorový park trofejných motorových vozidiel, obstarávaním náhradných dielov na vrakoviskách.

Ondrej Kalaš, opravár čapovacích zariadení v krčmách závodu bytčianskeho pivovaru. Jeho náplňou bolo i mechanické umývanie čapovacieho zariadenia, zvlášť vo výčapoch, kde si to krčmári požadovali. Táto starostlivosť padla znárodnením.

Július Bielik, dlhoročný prokurista a riaditeľ pivovaru do znárodnenia. Srdečnou záležitosťou bola závodná autodoprava, nákup nového zahraničného zariadenia: švédska fľaškovňa, kolona, vzduchové olejuprosté kompresory SULZER švajčiarskej výroby.

Výstavba nového objektu: várňa, strojovňa, kotolňa, ako i vystrojenie novým zariadením, mal podstatný vplyv na zriadenie prílešovacieho fondu zamestnancov v dôchodku. Každý zamestnanec dostal výmer na prílešenie, čiastky k dobe k vyhláseniu prílešenia k dobe, keď bolo prílešenie vyhlásené. Fond bol 12 miliónov Kčs. Ešte keď som bol v pivovare odchádzajúci dôchodcovia mali prílešenie k dôchodku. Ja som mal výmer 84 Kčs, ktoré som nemohol uplatniť, lebo tento výmer sa stratil pri živelní pohrome v rodičovskom dome.

Ďalším významným pracovníkom bol Július Chudík, hlavný účtovník, prokurista Slovenskej banky, nakoniec vedúci národohospodárskej evidencie až do odchodu do dôchodku.

Ďalej Dezider Hron, rovnako dlhoročný administratívny pracovník.

Janko Matúšek po Gymnázium nepretržite pracoval v pivovare ako mzdový účtovník.

Nakoniec ekonóm závodu. Jozef Kocian zo začiatku zámočník, neskôr varič ešte v starej várni, mzdový účtovník. Určitý čas menovaný za riaditeľa pivovaru Vyhne.

Z ďalších riaditeľov zvlášť Eman Fabiana mal ako robotníckeho pôvodu kladný prístup k pracujúcim ľuďom. Za jeho vlády bola založená závodná dobrovoľná požiarna ochrana. Neskôr ako podnikový riaditeľ založil požiarnícku súťaž o Pohár podnikového riaditeľa, ktorá trvala až do doby zrušenia týchto organizácií na závodoch, čo bolo na veľkú škodu. Taktiež je nutné spomenúť „sládkov“. Vedúci výroby, ako sa ja pamätám: Elmer Klos, nemeckej národnosti vo funkcii do roku 1945. Po vojne Hartman, neskôr vedúci pivovaru Ilava. František Ohnisko prišiel do Bytče v roku 1947 z pivovaru Hlohovec. Mal zahraničné skúsenosti: Franciá a Južná Amerika. Veľmi dôsledná, nedôverčivá povaha. V pivovare až do doby odchodu do dôchodku.

Ing. Rudolf Gajdoš nastúpil ako kontrolný laboratórny technik, neskôr ako výrobnotechnický námestník, až do odchodu do dôchodku. Ľud. Pavlík: starý pivovarnícky odborník vo funkcii vedúceho laboratória a technickej kontroly.

Známou osobou bol Jozef Karafa, bezruký dlhoročný vrátnik, doručovateľ, poštár. O ruku prišiel v pivovare pri rezaní sečky pre kone.

Keď sme pri doprave, musím spomenúť, že v začiatkoch pred

motorizáciou dopravy boli pivovarské kone. Ja to mám len zo spomienok starších zamestnancov, ktorí spomínali, že pivovar mal svojho kováča. Pivo sa koňmi dovážalo do odbytových stredísk skladov: Žilina, Čadca, Podbiel, Trenčín, Piešťany. Neskôr bola konská doprava ako pomalá, nahradená nákladnou autodopravou ešte na kolesách s plnými gumami a reťazovým prevodom. Tieto boli nahradené automobilmi s dušovými kolesami. Doprava už bola spoľahlivejšia a rýchlejšia. S menami dopravy: Jur. Maršálek, Jozef Maršálek. Konská doprava: Jozef Badík. Z prvých šoférov, ešte na plných kolesách a nakoniec na normálnych nákladných autách: Jozef Pauch – Pepík.

Novú kapitolu tvorili sklady, odbytové strediská: Žilina ako nové odbytové s vlastnou dopravou a chladiacim zariadením skladov a výrobou ľadu. Toto zariadenie bolo z moci podnikového riaditeľa odobrané pivovaru Bytča, lebo dokázali, že z Martina je do Žiliny bližšie ako z Bytče. Odbytové stredisko Čadca bolo neskôr premiestnené do Turzovky. Sklady Trenčín a Piešťany boli zásobované veľkými vozidlami a rozvoz menšími vozidlami. Odpadli sklady Svinná a Podbiel.

Aby som nezabudol spomenúť postavu murára, dievča pre všetko, izolatéra vnútorných izolácii Gabriela Kováča, ako i natierača a maliara Konráda Benička. Starých robotníkov pivovarskej výroby Štefana Dudoňa, Viktora Michálka, Fridricha Kuchára, ktorí z pivovaru odchádzali na dôchodok.

O sebe len krátko: aj po mojom odchode z pivovaru po 27 rokoch, hlavne zo zdravotných dôvodov. Za exponovanie v roku 1968 vytvárali sa také podmienky, že na radu lekára vystupujem z pivovaru z funkcie mechanik- energetik závodu. Tlak bol hlavne z organizácie KSS a nástupcu do mojej funkcie.

Do závodu som nastúpil na výzvu riaditeľa Júliusa Bielika v novembri 1946 ako prvý elektrikár pivovaru. Až do roku 1948 som sa k elektrine nedostal, lebo údržbárske práce robila súkromná firma Janeček. Dva roky som pracoval ako sústružník na výrobe pivovarských armatúr, narážacích ihiel, reduktorov CO₂, čapovacích kohútov. Keď bola začatá rekonštrukcia pivovaru, bol som zaradený do kolektívu firmy Janeček, ktorá bola v dobe znárodňovania zlikvidovaná. Krátkodobo boli pracovníci firmy Janeček: Pavol Beňák, Jaroslav Pauch prevedení do firmy KOVAS, kde nastúpil aj J. Janeček. Z tejto skupiny ostal Štefan Chlebina,

ktorý sa zúčastňoval na montáži fľaškovej kolony švédska. Tento zostal trvalo údržbárom na tomto zariadení. Hlavne jeho prístup a starostlivosť kolonu prevádzkoval cca 15 rokov. Bola zrušená z nedostatku náhradných dielov, ktoré sa nedali doviesť zo Švédska. Takéto kolony boli v Bratislave v Mešť. pivovare a vo Vyhniach. Pracoval som v elektroúdržbe do roku 1959, kde som mal k ruke robotníkov: Leopold Václavík a Ladislav Poslúch. Až v roku 1958 bol prijatý vyučený elektrikár Jozef Holáš a počas jeho vojenskej základnej služby prijatý ďalší elektrikár Cyril Randa.

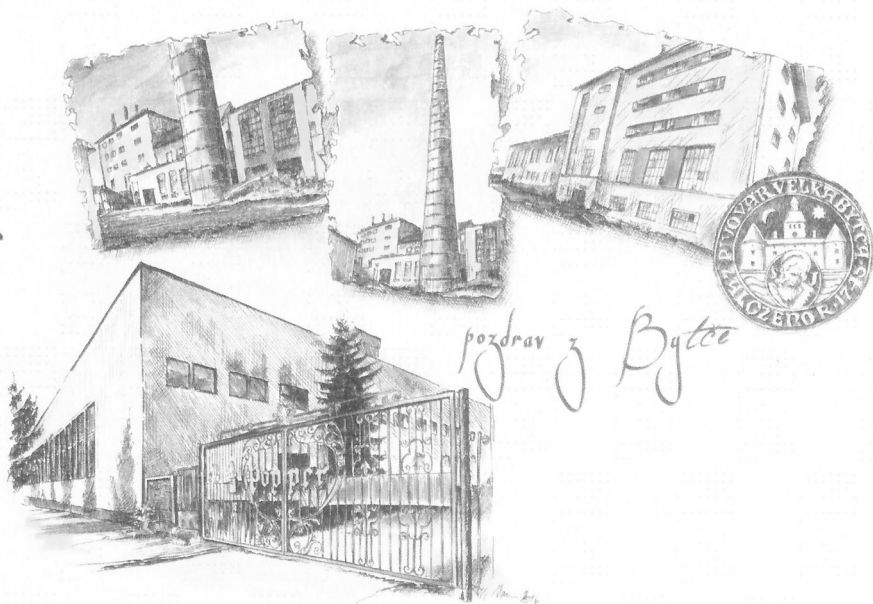
V roku 1946 bol založený Závodný klub ROH a ja som sa stal jeho predsedom. V klube dobre fungoval hudobný život, hlavne v podmienkach kultúrnej miestnosti Beseda. Súbor ľudových piesní, Necigánska muzika s tromi speváčkami, tanečný orchester Melódia, z ktorým verejné vystúpenia, estrády robili na kultúrnom poli dobré meno pivovaru. V roku 1948 bola mnou a Š. Chlebinom založená Závodná jednota požiarij ochrany, ktorá trvala až do zrušenia závodných jednôt Ústredného výboru ČS požiarij ochrany. V tejto organizácii som vykonával funkciu veliteľa. Bola to dobrá organizácia i kolektív.

V elektroúdržbe som bol do roku 1959, kedy ma vedenie závodu menovalo do funkcie mechanik - energetik. V roku 1962, ako 41 ročný som začal robiť priemyslovku – silnoprúd-energetika, ktorú som ukončil v roku 1967 maturitnou skúškou s vyznamenaním. V roku 1952 som sa oženil. V pivovare mi boli vytvorené podmienky bývania. Tu som býval sedem rokov. Keď som sa presťahoval do rodinného domu, ktorý som si svojpomocne postavil za značnej pomoci pivovaru nákladnou dopravou, stavebnými mechanizmami, stolárskou výrobou dvier, oblokov, kuchynského nábytku. Na pivovar som mal po celý život dobré spomienky napriek postihu pri mojom dobrovoľnom odchode z pivovaru. Teraz sa rád vraciam na stretnutia dôchodcov, i keď je nás už málo z toho kolektívu môjho pôsobenia v pivovare.

Tu chcem vysloviť poďakovanie terajšiemu vedeniu ako i odborovej organizácii za tieto stretnutia. V Bytči sú i ďalšie výrobné podniky, ktoré podobnú pozornosť svojim bývalým zamestnancom nevenujú. Za túto činnosť chcem vysloviť úprimné poďakovanie a pranie, aby vo vašom podniku boli vždy len dobré a priaznivé výsledky. K nastávajúcemu jubileu v roku 2004 ďalšie a ďalšie jubilea.

Ján Jalovičiar, Červeňanského 581/54, Bytča

Pivovar v Bytči

Synagoga v Bytči

Paľo Kocur

Klub muzeálnej a galerijnej spoločnosti

Autorsky a redakčne spracovali:

Katarína Kasagrandová

Mária Pavelková

PhDr. Martin Gácik

Bc. Peter Korbaš

Vierka Reháková

Ing. Jozef Gálik

Občianske združenie GALZA

Jozef Lulák

PhDr. Martin Gácik

Katarína Kasagrandová